

WORLD BANK GROUP

ZAPADNI BALKAN REDOVNI EKONOMSKI IZVJEŠTAJ
br.21 | Proljeće 2022.

BOSNA I HERCEGOVINA

UPRAVLJANJE KRIZAMA

Public Disclosure Authorized

Public Disclosure Authorized

Public Disclosure Authorized

Public Disclosure Authorized

Bosna i Hercegovina

- Iako su političke tenzije dovele do zastoja u reformama, ekonomski rast u 2021. je dostigao 7,1 procenata, što je iznad očekivanja, nakon kratkotrajne recesije godinu ranije.
- Ukupna inflacija se, u međuvremenu, ubrzala, potaknuta cijenama hrane i transporta.
- Uprkos povećanju realnog rasta, zaposlenost je tek neznatno poboljšana; nezaposlenost ostaje velika, a naročito među mladima.
- Snažni oporavak rasta je bio od koristi za fiskalne prihode, pri čemu se procjenjuje da fiskalni bilans ipak registruje deficit od oko 2,5 procenata BDP-a.
- Po osnovnom scenariju očekuje se realni rast od 2,7 procenata u 2022., uz povećanje u srednjoročnom periodu, kako se budu ponovo počele provoditi strukturalne reforme; u nepovoljnom scenariju produžene krize, došlo bi do daljeg smanjenja rasta, kao posljedica smanjenja povjerenja poslovne zajednice i potrošača, usporavanja potražnjom za izvozom u EU i produžene inflacije, koja smanjuje raspoloživi prihod.

Nedavna ekonomska kretanja

Nakon smanjenja od 3,1 procent u 2020., oporavak realnog rasta BDP-a u 2021. je pozitivno iznenađenje. Procjenjuje se da se ekonomski rast ubrzao na 7,1 procent, vođen u velikoj mjeri niskom osnovicom iz prethodne godine, a uslijed pandemije. Ipak, to predstavlja izuzetan učinak rasta, koji je pomogao da realni BDP pređe nivo od prije krize. Realni rast je bio vođen povećanjem izvoza i snažnim rastom privatne potrošnje. Na proizvodnoj strani, veleprodaja i maloprodaja su se snažno oporavile od velikog pada zabilježenog u drugom i trećem kvartalu 2020., dok se realni rast prerađivačke industrije ubrzao, kao odgovor na veću potražnju za izvozom.

Zajedno sa rastom i inflacija se ubrzala. Ukupna inflacija se u Bosni i Hercegovini u 2021. povećala na 2 procenta, u odnosu na deflaciju od 1,1 procent godinu ranije i inflaciju od 0,6 procenata u 2019. Indeks potrošačkih cijena (CPI) je u decembru porastao 6,3 procenta (g/g), nastavljajući rastući inflatorni pritisak, koji je počeo sredinom 2021.,

kao posljedica snažne potrošačke potražnje, poremećaja u globalnom snabdijevanju i velikog efekta prelijevanja, obzirom na aranžman valutnog odbora. Inflacija cijena hrane je u međuvremenu, u decembru dostigla visokih 10,8 procenata (g/g), što je za rezultat imalo godišnju stopu inflacije hrane u 2021. od 3,7 procenata, koja je daleko najveća još od 2016. U decembru 2021. su se povećale cijene povrća za preko 40 procenata, a jestivog ulja za blizu 30 procenata (g/g). Paralelno, krajem 2021., cijene transporta su povećane za preko 14 procenata, obzirom da su u četvrtom kvartalu 2021. cijene dizela i supera skočile za preko 30 procenata (g/g), uz efekte prelijevanja na ostale proizvode, povećavajući inflatorni pritisak početkom 2022.

Tržište rada se poboljšalo, ali stopa nezaposlenosti je ostala na visokom nivou. Stopa se smanjila sa 19,1 procent u Q1 2021., na 16,4 procenata u Q3 2021., vođena povećanjem potražnje za radnom snagom.¹ Povećanje radnih mjesta u poljoprivredi i

¹ U 2021. je promijenjena metodologija Ankete radne snage, što je donekle onemogućilo mogućnost direktnog poređenja podataka između 2020. i 2021.

građevini je dovelo stopu zaposlenosti na 40,4 procenta u Q3 2021., što ipak nisko u poređenju s drugim zemljama zapadnog Balkana. Paralelno s učvršćivanjem tržišta rada, nominalna neto plata je u 2021. porasla oko 4,3 procenta, međutim naglo povećanje potrošačkih cijena u četvrtom kvartalu 2021. je srezalo realni prihod domaćinstava.

Povećani indirektni prihodi i slabija kapitalna potrošnja u 2021. su bili nedovoljni da vrate fiskalni bilans u suficit, nakon deficita uzrokovanog pandemijom.

Posljednji konsolidirani podaci procjenjuju fiskalni deficit na 2,5 procenata BDP-a, što predstavlja pogoršanje u odnosu na deficit od 1,8 procenata u 2020.² Prihodi u 2021. su porasli na krilima snažnije naplate PDV-a. U međuvremenu, veći izdaci za robu, usluge i plate, kao i socijalne transfere, kao što su penzije i boračke naknade, su povećali rashode, dok je kapitalna potrošnja ostala niska. Kašnjenja u implementaciji su nastavljeni kao posljedica poteškoća u formiranju vlasti u Federaciji (FBiH) i Institucija BiH (IBiH). Prema tome, i Globalni fiskalni okvir za period 2022–24. od strane Fiskalnog vijeća, kao i budžet FBiH od strane parlamenta za 2022. su usvojeni sa kašnjenjem. Dok budžet IBiH još nije usvojen što znači da su i FBiH i IBiH funkcionirali u režimu privremenog finansiranja, u prvom kvartalu, što ograničava prostor za potrošnju. Na kraju 2021., ukupan javni dug ostaje umjeren, sa oko 34,4 procenta BDP-a, a dominantno se sastoji od zajmova međunarodnih finansijskih institucija.

Nagli rast izvoza je doveo do smanjenja tradicionalno velikog trgovinskog deficita i pomogao smanjenju deficita tekućeg računa (CAD). CAD se smanjio sa 3,9 procenata u

2020. na procijenjenih 2,3 procenta u 2021., obzirom da se robno-trgovinski deficit smanjio, dok se suficit usluga povećao u poređenju sa godinom ranije. Snažna potražnja i povećanje trgovine baznim metalima (čelik, željezo i aluminij), mineralima i drvnim preradevinama, mehanizacijom i namještajem su doprinijeli naglom rastu izvoza. U međuvremenu, veći prihodi od turizma i priliv doznaka su pomogli finansiranju trgovinskog deficita. Očekuje se da će se blizu 80 procenata CAD-a finansirati neto direktnim investicijama, dok se predviđa da ukupni omjer vanjskog duga i BDP-a u 2021. ostane ispod 66 procenata.

Uz izuzetak jedne banke, bankarski sektor je likvidan i dobro kapitaliziran.

Tržišni udio Sberbank BiH u ruskom vlasništvu, koja se suočila s pritiskom nakon uvođenja sankcija Rusiji, iznosi 6,8 procenata (u FBiH 6,3, a u Republici Srpskoj 11,7 procenata). Nedavno nametnute sankcije uključuju, između ostalog, isključivanje određenih ruskih banaka iz SWIFT sistema, njihovo isključivanje iz međunarodnog finansijskog sistema i ograničavanje njihove mogućnosti za globalno poslovanje. U svjetlu posljedičnih poteškoća s likvidnošću, u FBiH je Finansijska grupacija ASA (ASA Banka) 1. marta kupila Sberbanku u FBiH, a dan kasnije Nova banka je kupila Sberbanku u Republici Srpskoj. Time su potencijalni rizici za finansijski sektor, koji proističu iz poteškoća vezanih za Sberbanku, vrlo brzo otklonjeni. Bankarski sistem je sposoban za suočavanje sa šokovima, obzirom da je omjer nenaplativih zajmova na nivou sistema smanjen na 5,5 procenata ukupnih zajmova u Q3 2021, a profitabilnost se poboljšala, uz povrat na ulaganje od 11,5 procenata na kraju 2020. Omjer kapitala i aktive ostaje nepromijenjen, dok su kapitalne rezerve unutar regulatornih zahtjeva.

² Pogledati globalni fiskalni okvir za 2022–24. Ministarstvo finansija i trezora BiH.

Izgled i rizici

Procjenjuje se smanjenje rasta realnog BDP-a na 2,7 procenata u 2022., a u srednjoročnom periodu u prosjeku ispod 3,5 procenata. Prema osnovnom scenariju, koji podrazumijeva prekid rata u Ukrajini, BiH u srednjoročnom periodu neće dostići pred-pandemijsku putanju rasta. Očekuje se da rast proizvodnje bude vođen investicijama i umjerenijim rastom izvoza, što će vjerovatno biti više nego kompenzirano uvozom, kako se budu implementirali infrastrukturni projekti. Predviđa se da će najavljene investicije u energiju i infrastrukturu predvoditi fazu oporavka, zajedno s budućim rastom privatne potrošnje potaknute doznakama, snažnijim tržištem rada i domaćim zajmovima. Uz smanjenje uticaja pandemije i dešavanja u Ukrajini, očekuje se i da će se politička paraliza u BiH prevazići u periodu nakon izbora. Stoga se pretpostavlja da će se Programu socio-ekonomskih reformi,³ i ispunjavanju prioriteta za pristupanje EU do kraja 2022. posvetiti potrebna pažnja i da će biti praćeni toliko potrebnim strukturalnim reformama.

Uz kratkoročni poremećaj globalnog tržišta energijom, u slučaju prekida rata u Ukrajini, pretpostavlja se da će se inflatorni pritisak smanjiti u drugoj polovini 2022., zadržavajući inflaciju oko 6,5 procenata. Može doći do destabilizacije cijena hrane i energije u narednih nekoliko mjeseci zbog rata u Ukrajini, pa time inflatorni pritisak može potrajati duže nego što se ranije predviđalo.

Očekuje se da će fiskalni deficit u 2022. biti vođen kapitalnom i predizbornom potrošnjom, a povratak u suficit se predviđa za 2023. Bez pristupa međunarodnim tržištima, vlasti će se nastaviti oslanjati na podršku od međunarodnih finansijskih institucija. Obim ove finansijske podrške će zavisi od unutrašnjih političkih dešavanja i smanjenja tenzija, koje su značajno porasle u prethodnih 10 mjeseci.

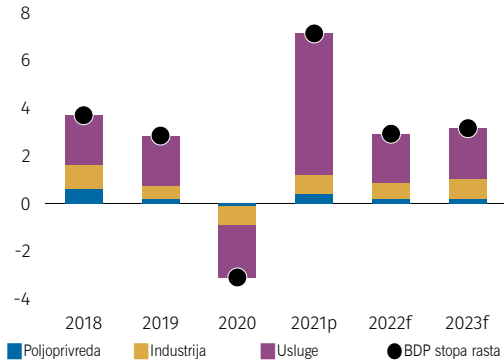
Negativni scenarij uključuje duže trajanje rata u Ukrajini, što bi moglo smanjiti rast realnog rasta u 2020. za još 0,2 procentna poena na 0,4 procentna poena. Produžena kriza bi imala negativan uticaj na ukupnu potražnju, zbog smanjenja povjerenja poslovne zajednice i potrošača u BiH i sporijeg rasta u EU. Ovo drugo bi imalo negativan efekt prelijevanja na potražnju za izvozom iz BiH. Istovremeno, efekti cijene i obima izvoza željeznih i čeličnih proizvoda i aluminija iz BiH, koji predstavljaju skoro 15 procenata ukupnog izvoza u 2021., bi mogli pomoći pokrivanju nedostataka na svjetskom tržištu, nastalih zbog dešavanja u Ukrajini, te dijelom ublažiti negativne efekte usporavanja rasta EU. Sporiji rast u EU bi, takođe, vjerovatno usporio doznake, uz negativne posljedice po prihode domaćinstava, time smanjujući potrošnju u BiH u srednjoročnom periodu. Pored toga, rast cijena osnovnih roba kojima se trguje na međunarodnom planu, kao što su pšenica, nafta i zemni gas, bi mogao produžiti inflatornih pritisak u EU, time utičući i na inflaciju u BiH, zbog aranžmana valutnog odbora. Kao posljedica, inflacija bi mogla ostati povećana tokom cijele godine, na ukupno 10 procenata u odnosu na 6,5 procenata po osnovnom scenariju, što bi dalje usporilo privatnu potrošnju, zbog smanjenja realno raspoloživog prihoda.

³ Srednjoročni razvojni plan zemlje usvojen u januaru 2020. u cilju rješavanja ključnih strukturalnih reformi i pružanja odgovora na prioritete za pristupanje EU.

Pored rizika vezanih za rat u Ukrajini, prisutna su još dva dominantna faktora rizika po izgledu u BiH. Prvo, produženi uticaj pandemije, ako virus nastavi mutirati, bi mogao imati negativan uticaj na ekonomsku aktivnost, i drugo, postojeće političke tenzije mogu povećati post-izborne poteškoće na formiranju vlasti. Političke tenzije bi se mogle čak i dalje intenzivirati, ako se geo-političke tenzije prebace na zapadni Balkan. To bi rezultiralo dugotrajnijim negativnim uticajem na implementaciju reformi potrebnih za pristupanje EU.

Rast BDP-a povećan u 2021.

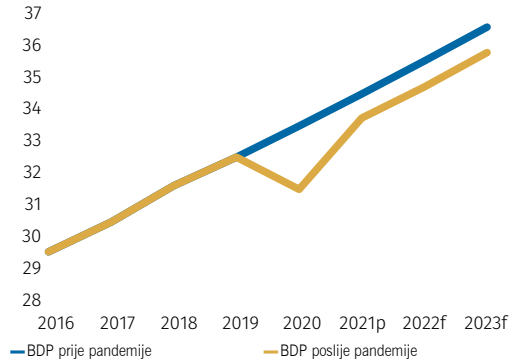
Doprinosi rastu, procentni poeni BDP-a

Izvori: Agencija za statistiku BiH; Svjetska banka.

Nije vjerovatno će post-krizna putanja rasta dostići pred-kriznu.

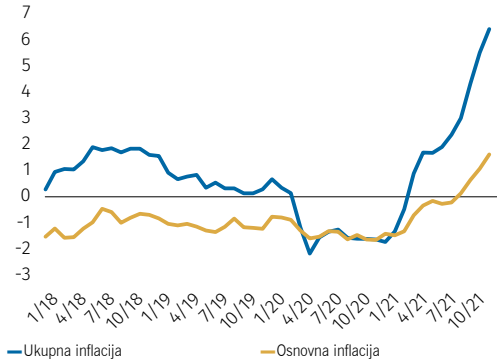
u milijardama KM iz 2015

Izvor: Procjene osoblja Svjetske banke.

Inflacija potrošačkih i cijena hrane ubrzana u 2021.

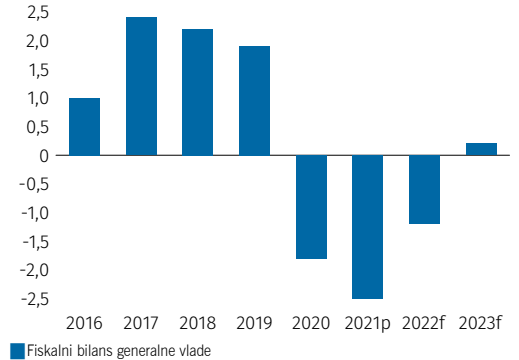
Procentat g/g

Izvori: Agencija za statistiku BiH; Svjetska banka.

Fiskalni bilans ostao u deficitu u 2021.

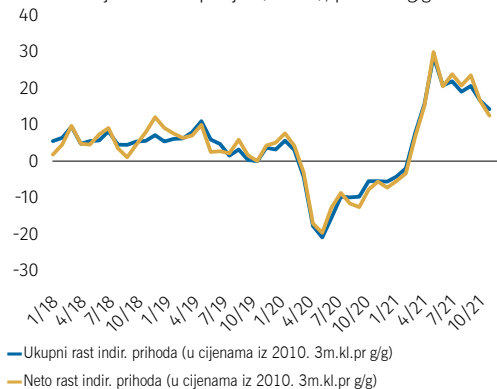
Procentat BDP-a

Izvori: Fiskalni organi BiH; Procjene osoblja Svjetske banke.

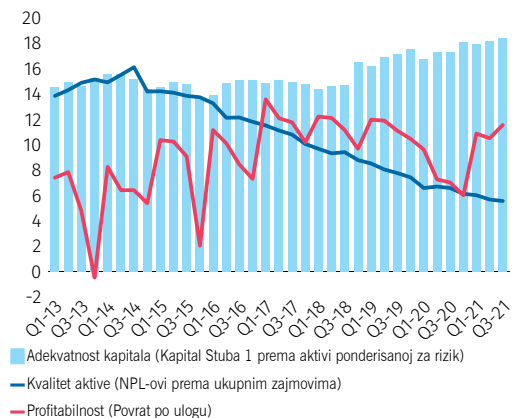
Prihodi od indirektnih poreza nastavljaju rasti uz nešto smanjenja pri kraju 2021.

Realni 3-omjeseći klizni prosjek (3mma), procentat g/g

Izvori: Uprava za indirektno oporezivanje BiH; Svjetska banka.

Nenaplativi zajmovi u portfeljima komercijalnih banaka ostaju veliki.

Izvori: Centralna banka BiH; Kalkulacije Svjetske banke.

BOSNA I HERCEGOVINA	2019	2020	2021e	2022f	2023f	2024f
Rast realnog BDP-a (procenat)	2,8	-3,1	7,1	2,7	3,1	3,5
Struktura (procenatni poeni):						
Potrošnja	-	-	4,9	2,4	2,8	3,1
Investicije	-	-	1,0	-0,3	0,7	0,5
Neto izvoz	-	-	1,2	0,6	-0,3	-0,1
Izvoz	-	-	14,0	3,8	3,2	3,8
Uvoz (-)	-	-	13,0	3,1	3,5	3,9
Indeks potrošačkih cijena (procenat, prosjek perioda)	0,6	-1,1	2,0	6,5	2,3	0,5
Javni prihodi (procenat BDP-a)	42,6	42,2	42,3	40,5	40,4	40,5
Javni rashodi (procenat BDP-a)	40,6	44,0	44,8	41,7	40,2	39,4
Od čega:						
Izdavanja za plate (procenat BDP-a)	10,6	11,5	11,2	10,7	10,3	10,2
Socijalne naknade (procenat BDP-a)	14,8	20,0	19,8	18,2	17,9	17,7
Kapitalni rashodi (procenat BDP-a)	2,9	3,2	3,7	3,5	3,0	2,7
Fiskalni bilans (procenat BDP-a)	1,9	-1,8	-2,5	-1,2	0,2	1,1
Primarni fiskalni bilans (procenat BDP-a)	2,6	-1,1	1,7	-0,4	1,1	2,1
Javni dug (procenat BDP-a)	32,8	36,6	34,4	33,2	34,0	35,3
Javni i javno garantirani dug (procenat BDP-a)	34,5	38,8	36,6	35,1	36,0	37,5
Od čega: Vanjski (procenat BDP-a)	28,4	30,8	28,8	27,4	27,8	28,4
Izvoz roba (procenat BDP-a)	28,8	27,5	34,1	34,1	34,5	36,2
Uvoz roba (procenat BDP-a)	51,4	45,9	53,3	54,6	54,9	57,2
Neto izvoz usluga (procenat BDP-a)	7,9	4,4	6,9	7,6	7,8	8,4
Trgovinski bilans (procenat BDP-a)	-14,7	-14,0	-12,3	-12,8	-12,5	-12,6
Priliv doznaka (procenat BDP-a)	8,5	7,4	8,2	7,7	7,4	7,6
Bilans tekućeg računa (procenat BDP-a)	-2,9	-3,9	-2,3	-3,2	-3,0	-2,6
Priliv stranih direktnih investicija (procenat BDP-a)	1,5	1,7	2,1	2,0	1,9	2,0
Vanjski dug (procenat BDP-a)	65,6	70,7	65,7	61,5	60,1	58,7
Realni rast privatnih kredita (procenat, prosjek perioda)	5,2	1,3	-0,3	-	-	-
Nenaplativi zajmovi (procenat bruto zajmova, kraj perioda)	7,4	6,1	5,8	-	-	-
Stopa nezaposlenosti (procenat, prosjek perioda)	15,7	15,9	17,4	-	-	-
Stopa nezaposlenosti mladih (procenat, prosjek perioda)	33,8	36,6	38,2	-	-	-
Stopa učestvovanja radne snage (procenat, prosjek perioda)	42,1	47,7	48,0	-	-	-
BDP po stanovniku, PPP (tekući međunarodni \$)	13.775	13.424	14.110	14.710	15.260	15.800

Izvori: Organi zemlje, procjene i projekcije Svjetske banke.

